

Ver-ander-en, zegt hij, dat is worden zoals een ander het wil, worden zoals een ander/de anderen. Dit gebeurt al te vaak in het bedrijf Nederland BV en ligt bovendien ten grondslag aan veel problemen, omdat mensen door zich nauwgezet aan de regels te houden meer dan eens van zichzelf verwijderen, of zichzelf in delen opsplitsen, waarbij er verschil tussen hun innerlijke belevingswereld en hun gedrag naar buiten ontstaat. Hoe meer mensen zich aanpassen, hoe eenvormiger ze worden en hoe vanzelfsprekender de regels van de samenleving als juist opgevat worden.

Ver-ander-ing gebeurt bovendien vaak op basis van manipulatie, waarbij individuen niet worden vrijgelaten, en/of hun eigen standpunt durven in te nemen. Door goedkeuring en afkeuring, door oordelen en verwachtingen van invloedrijke anderen zoals de ouders, leerkrachten en mensen/multinationals met geld en macht, door maatregelen en adviezen vanuit de regering, reclame en berichtgeving in de media worden mensen veelvuldig aangestuurd, rustig gehouden en ver-anderd, waarbij ze zich meer dan eens ten gunste van een algemeen belang of ten gunste van hun eigen zielenrust anders voordoen dan ze werkelijk zijn.

In die betekenis van het woord leidt ver-ander-en niet tot vrijheid, maar juist tot slavernij. Worden zoals de anderen het van je verlangen tast het oorspronkelijke autonome denken aan en verduistert de ware toedracht van dingen. Zelfbewustzijn als zijnde een lamp waarin je jezelf helder kunt zien, komt hier niet van pas.

Andersom is het als je eenmaal helder ziet, heel moeilijk om de luikjes weer te sluiten. Zelfbewustzijn is niet zonder consequenties – het doet een beroep op je en zet je tegelijk apart in die zin dat 'het zien' er meer dan eens toe leidt dat een mens zich als eigenzinnige eenling manifesteert. Nog steeds voelt hij zich verbonden met het andere, maar op een ander niveau.

Jan Anne beschouwt de mensheid als een grote familie, waarin ieder zijn plek heeft. Het zou mooi zijn als handen, voeten, hart en hoofd met elkaar samenwerken. In de werkelijkheid is het niet zo harmonieus, vaak bestrijdt het ene het andere deel. Daar waar delen van het lichaam tegen hun eigenlijke natuur ingaan, berokkenen zij schade aan het geheel, wat uiteindelijk tot crisis leidt.

Inzicht helpt echter tegen de vaak leidende angst. Bewust van zichzelf en van invloeden reageert de mens niet langer primair afwerend op de ontwikkelingen, maar kan hij nieuwe oplossingen aandragen. De dingen zijn daarbij zoals ze zijn, want ook op meso-niveau laten veranderingen zich niet afdwingen. Wie echter goed kijkt, merkt op dat de dingen langzaam aan het verschuiven zijn. Hij gaat mee in die verandering door open te zijn in het hier en nu. Als hij zichzelf is en op zijn eigen plek goed functioneert, doet hij wat hij kan. Hij handelt naar zijn natuur en draagt zo iets bij aan het grote geheel.

Gea Zwart, *Stap*, 2012, Aquarel op karton, 35 x 50 cm
www.geazwart.nl

Stap

Voorwaarts
laat los
die kleverige
korrelig gelaagde
donkerte
Stap!

Verlaat
het doffe rood
het oudroze
het ranzige blauw
het grijpend groen
Stap!

Veeg het zwart
van je gezicht
voel de kriebelende
verwachtingen
in het lichte groen
Stap!

• KeesJan Plomp

Vrijheid

- **Margrethe Venema**

Met dank aan Herman van de Poll

Om aan de chaos te ontsnappen, waarin (schijnbaar?) toevallige gebeurtenissen je soms aanvliegen, zoekt de mens op verschillende manieren houvast. Hij bouwt zijn wereld op aan de hand van regels, gewoonten, ideeën, rollen, ambities etc. en komt op adem in zijn eigen denkkader. Als een ander aan zijn stelsel tornt, of hij zelf tot de ontdekking komt dat het fundament waarop hij zijn systeem gebouwd heeft wankel is, begint de twijfel. Als een orde eenmaal omver gegooid is, is de tijd rijp voor vernieuwing.

Is er altijd een crisis nodig voor verandering? In hoeverre hebben we zelf invloed op wie we zijn en wie we worden? Hebben we überhaupt iets over ons eigen leven te zeggen of staat alles vanaf het begin al vast?

Verandering

Volgens de presocratische Griekse filosoof Heraclitus is alles voortdurend aan verandering onderhevig. Zo is het onmogelijk om twee keer in dezelfde rivier te stappen, omdat je de tweede keer dat je erin stapt in ander water terecht komt. Voor hem gold het principe 'Panta rhei', 'alles stroomt'. Dat alles stroomt komt echter door tegenstellingen. Bij een rivier speelt de tegenstelling hoog en laag een rol, waarbij het verschil in hoogte het water in beweging zet en de snelheid van de stroom bepaalt. Op zijn weg zijn het ingesleten geulen en stenen versus een gladde bedding die de loop van het water bepalen. Dat alles voortdurend in beweging is, is ook merkbaar in de wisseling van de seizoenen, waarbij afbraak en wederopbouw elkaar afwisselen. De golfbeweging maakt allerhande ervaringen mogelijk, maar kan vanwege de herhaling van zetten ook als onuitsprekelijk vermoeiend ervaren worden.

"De zon komt op en de zon gaat onder en hijgend ijlt zij naar de plaats waar zij opkomt De wind gaat naar het zuiden en draait naar het noorden, aldoor draaiend gaat zij voort en op zijn kringloop keert de wind weer terug. Alle beken stromen naar de zee, nochtans wordt de zee niet vol; naar de plaats waarheen de beken stromen, daarheen stromen zij altijd weer. Alle dingen zijn onuitsprekelijk vermoeiend; het oog wordt niet verzadigd van zien, en het oor wordt niet vervuld van horen. Wat geweest is, dat zal er zijn, en wat gedaan is, zal gedaan worden; er is niets nieuws onder de zon."

Prediker 1: 5-9

Een weinig kleurige figuur ligt recht en roerloos als een plank met de ogen stijf dicht. Zowel in zijn hoofd als in zijn hart heerst het koude wit van de vorst. Zou er ooit weer beweging in hem komen, of houdt hij zich liever dood?

Als ik goed naar 'Vorst en dooi' kijk, zie ik dat de bevroren figuur door nauwelijks zichtbare draden verbonden is met een tweede figuur, die eveneens wat stijf is, maar wat meer kleur heeft. Hoewel er nog sprake van een verbinding is, lijkt het erop dat de bovenste figuur zich van de onderste losmaakt. Misschien verlangt hij ernaar om te stromen als water? Of is verdampen voor hem het summum?

Als we de twee figuren als een lichaam en een ziel beschouwen kunnen we het dooiën als een uittreding van de ziel opvatten, waarbij het lichaam als een lege huls achterblijft.

Zal de ziel zich verder van het lichaam verwijderen of zich opnieuw met hem verenigen?

Gea Zwart, *Winter: Vorst en Dooi* (uit de serie 'Bewegingen in de seizoenen'), 2010, acryl, krijt en goudverf op doek, 200 x 180 cm, www.geazwart.nl